

Terug naar de natuur

Papa leest de krant op zijn iPad, mama werkt nog even op haar laptop, Sterre kijkt naar The Voice, terwijl Job aan het chatten is op z'n smartphone. Gezellig, zaterdagavond! Herkenbaar? Veel mensen missen die aandacht voor elkaar en willen weg van het materialisme en 'terug naar de natuur'. Maar hoe doe je dat? >

De feestdagen zijn net voorbij. Wat hebben de goedheiligman uit Spanje en zijn dikbuikige vriend uit de Noordpool meegenomen dit jaar? Nog meer barbies, raceauto's, viltstiften en prinsessenjurkjes? Een Xbox wellicht, of een tablet? De nieuwste dvd-tjes? Wat zijn de kinderen er blij mee – dank u Sinterklaasje! – maar menig ouder krabt zichzelf even op het hoofd. Waar halen we het geld vandaan in deze crisistijd? Waar laten we alles in het reeds volgeslibte huis? En, misschien nog wel belangrijker: willen we überhaupt wel almaal doorgaan met consumeren? Want we hebben al zo veel. We hebben (vaak) veel eten, veel spullen, veel vrienden (tenminste online), veel te doen... Van alles hebben we veel, behalve tijd en aandacht. We krijgen dagelijks een enorme hoeveelheid prikkels te verstouwen. Pling, er komt een sms-je binnen terwijl je aan het koken bent. Ach, dan kan je ook nog even je Facebook checken. De krant lezen we op de wc en oma bellen we tijdens de tv-reclame. Zo, dat was efficiënt. Maar heb je echt gehoord wat oma zei? Tijd en aandacht voor elkaar zijn schaars geworden!

Scharrelende kippen

Een groeiende groep wil dit niet meer. Die wil terug. Naar 'iets', naar 'vroeger'. 'Terug naar de natuur', wordt er dan vaak gezegd. Naar een plek waar smartphones en laptop uitstaan, waar appels geen giftig waslaagje hebben, waar gesprekken gevoerd worden met mensen die zich in dezelfde ruimte bevinden, waar dieren vrij rondrennen en de kinderen trouwens ook. Want vraag jezelf eens af: hoe gezond is het voor een opgroeiend kind om de hele dag onbeweeglijk te zitten, te gamen en zich te voeden met kunstmatige vetten en suikers? De trend in het 'ouderwetse', eenvoudige leven waar we nu naar streven manifesteert zich op veel terreinen. We kopen nu liever producten van goede materialen die degelijk gemaakt zijn. Troep, vinden we de plastic prullaria die vanuit het verre oosten ons land binnenstroomt.

Goedkope rotzooi, die het milieu vervuult en onze huizen bovendien. Die rotzooi gooien we liever niet meer in de schoen of onder de boom. Nee, dan liever een houten handgemaakte trein uit een ontwikkelingsland (doe je ook nog iets goeds voor een ander). En goed voedsel is allang niet meer alleen biologisch. We verlangen tegenwoordig meer van wat we in onze mond stoppen. We willen precies weten waar ons vlees is grootgebracht, opgegroeid en geslacht. En dat alles graag bij ons om de hoek, op de meest diervriendelijk denkbare wijze. Het liefst zouden we zoveel mogelijk zelf willen verbouwen. Een moestuin met sla, tomaten, appels en peren. Met als het even kan rondscharrelende kippen, die je dagelijks van verse eieren voorzien. En dat alles mag best wat (meer) kosten. Een mooi streven, maar niet altijd realistisch. Om te beginnen hebben de meeste mensen geen tijd om alles zelf te doen (daarom zijn die supermarkten nu juist zo handig). En wist je dat kippen zelf ook moeten eten, poepen en lawaai maken? 'Terug naar de natuur' is dus zo makkelijk nog niet.

Een band met de natuur

Terug naar de natuur, wat klinkt dat toch mooi. Maar wat is het eigenlijk: natuur? Moeilijke vraag! Er zijn namelijk verschillende visies op natuur, die onder meer worden bepaald door de cultuur waaruit mensen voortkomen ('moslims kijken anders naar de natuur dan christenen', 'Chinezen kijken anders naar de natuur dan Belgen'), maar in hoge mate ook door individuen ('jij kijkt anders naar de natuur dan ik'). Heel kort door de bocht kun je misschien wel stellen dat natuur 'niet (of nauwelijks) door de mens is gemaakt'. Maar zijn de Nederlandse bossen dan geen natuur? Al onze bossen zijn namelijk aangeplant. Noem anders de hele kosmos natuur; het hele heelal zoals wij dat kennen, met alle levende en niet-levende natuur. Bos en rif, dier en plant, steen en mineraal, lucht en water, zon en maan, regen en wind: allemaal natuur. Maar wij dan? Zijn mensen natuur? Zijn we onderdeel van de natuur? Of is de natuur er voor ons?

In een aflevering van het tv-programma NTR Academie (de uitzending van 26 juli 2013 is te bekijken via Uitzending Gemist) geeft bioloog Matthijs Schouten ons een interessant college over de relatie van de mens met de natuur. Hij werkt voor Staatsbosbeheer en in die hoedanigheid richtte hij samen met boomknuffelaar Prinses Irene van Lippe-Biesterveld NatuurWijs op, een programma dat Nederlandse kinderen in contact met de natuur brengt. Hopelijk, zo stelt de Prinses in het tv-programma, worden zij geraakt door de natuur.

Zullen zij zich blijvend verwonderen over de natuur. Waarom dat belangrijk is? Rond 2050 zal 70% van de wereldbevolking in steden leven, betoogt Schouten. Deze mensen hebben geen band met de natuur, dus zullen er ook geen verantwoordelijkheid voor kunnen of willen nemen. Het is dus heel belangrijk onze kinderen in aanraking met de natuur te brengen, om diezelfde natuur te behouden. Wat is er eigenlijk zo belangrijk aan de natuur? Wat levert die ons op? Welke waarde heeft de natuur voor mensen? Dat is een makkelijke: we halen ons voedsel (nog) uit de natuur. We eten koeien, kippen, varkens en vissen. En bananen, rijst en brood. Daarvoor hebben we een geschikt klimaat nodig (natuur!). Ook halen we medicinale stoffen uit de natuur. Daarnaast houden we van de rust en ruimte die de natuur ons levert; ontspannen we graag in de natuur. We bezingen de schoonheid van de natuur en laten ons er artistiek door inspireren. De natuur, zo stelt Schouten tenslotte, heeft een belangrijke economische functie. Betekent dit alles dat de natuur er is voor de mensen? Zijn wij de eigenaar van de natuur, die we gebruiken naar eigen goeddunken?

Biefstukken

Schouten legt uit dat er verschillende grondhoudingen zijn in de relatie tussen mens en natuur. De mens als eigenaar van de natuur is een houding die al heel lang bestaat. Hij illustreert deze houding met enkele oude citaten, waarvan 'God schiep runderen om biefstukken vers te houden voor de mens' (John Ray, 17e eeuw) wel de mooiste is! Een andere grondhouding is die waarin de mens een pachter is van de natuur. We hebben de aarde niet geërfd, maar in bruikleen van onze kinderen. Dit impliceert dat we wat bescheidener omgaan met de natuur; je scheurt toch ook geen bladzijden uit een geleend boek? Nee, je brengt het netjes terug naar de bieb (en als je te laat bent betaal je de boete). Of zijn we onderdeel van de natuur? Als voorbeeld van deze grondhouding geeft Schouten dat van de Ojibwa, een Noord-Amerikaans volk. In het wereldbeeld van de Ojibwa zijn dieren personen, geen dingen, en vallen mensen onder dezelfde classificatie. Een heel ander beeld van de natuur biedt Arcadië, vast verankerd in de westerse cultuur. Het is het beeld dat we hebben van een mooie natuur, met lieflijke beekjes en glooiende heuvels, met zoemende bijtjes (die niet steken) en rijk aan fruit (dat nooit rot wordt). Arcadië, zoals dit idyllische 'land' al vanaf de Oudheid wordt genoemd, lijkt vooral een droombeeld van stedelingen te zijn, die het contact met de natuur goeddeels kwijt

zijn en een perfecte imitatie proberen te scheppen in (stads)parken. Het romantische beeld van de natuur werd nog versterkt toen de industrialisatie opkwam. Als tegenhanger van het idyllische plaatje heb je dan de natuur als wildernis: een ondoordringbare plek waar het bloedheet of ijskoud is, waar dieren per definitie een gevaar opleveren en waar iets eetbaars zoeken je fataal kan worden. Onaangenaam? Best wel. Maar ook avontuurlijk, en bovenal: echt. Onaangetast door de menselijke drang alles te kunnen bezitten en naar zijn hand te zetten. Van al deze visies op de natuur voelen wij Nederlanders het meest voor een combinatie van de visie dat we de natuur in bruikleen hebben en die waarin we een participerende rol hebben. Deze gecombineerde visie zullen we naar alle waarschijnlijk ook aan onze kinderen doorgeven. Dat is mooi, want terug naar de natuur willen is één ding, terug naar de natuur moeten iets heel anders! En blijkbaar is het echt nodig om onze leefomgeving en onszelf in stand te houden... Maar hoe pakken we dit aan?

Holbewoner

'Ik eet alleen vlees, vis, eieren, groenten en fruit. Mijn voedsel zal zoveel mogelijk biologisch en seizoensgebonden zijn. Ik zal in de stad naar eetbare planten zoeken. Dat levert waarschijnlijk niet genoeg voedsel op om te overleven, dus zal ik ook wat voedsel kopen. Omdat we al meer dan 500.000 jaar ons voedsel koken, zal ik niet noodzakelijkerwijs alles rauw eten. Ik zal met mijn handen eten (behalve soep).

"Iets zegt ons dat de gemiddelde Nederlandse ouder er geen zin in heeft te koken op een houtvuur."

Als vrienden komen eten die het voedsel dat ik klaarmaak niet blieven, maak ik iets anders. Holbewoners willen niet dat hun vrienden honger lijden! Zo luiden de eerste paar regels waaraan 'Wilma' ('Wilmaaaaaa!!!') zich gedurende haar jaar als holbewoner zal houden. Ook zal zij gedurende dit jaar zich 90% van de tijd lopend verplaatsen - op blote voeten. >

Ze zal naar bed gaan als het donker wordt en opstaan als het licht wordt, het gebruik van elektriciteit drastisch verminderen, geen moderne verzorgingsproducten gebruiken, wel douchen, maar alleen met koud water, en normale kleding dragen (na klachten over haar echte bontjes).

In de loop van de tijd komen daar nog regels bij, zoals het maken van een grotschildering en het doden van een dier. Tja, je bent een holbewoner of niet. Wilma heet in het echt Marianne van Dijk, is 30 jaar oud en woont in haar inmiddels als grot ingerichte appartement in Amsterdam. Op de website whataboutwilma.com houdt ze ons op de hoogte van haar leven als holbewoner. Als holbewoner? Yep. Want, zo stelt ze, op deze wijze kan ze laten zien welke aspecten van het leven van 40.000 jaar geleden anno nu bruikbaar zijn. Het leven als cro-magnonmens bevalt haar meestal best. Haar grootste probleem? Ze baalt van haar lichaamsgeur, het resultaat van een leven zonder deodorant...

Doorgeslagen

Iets zegt ons dat de gemiddelde Nederlandse ouder er geen zin in heeft te koken op een houtvuur. Om van koude douches, het uitzuigen van beenmerg en het lopen op blote voeten maar te zwijgen. Het is natuurlijk heel lastig te bepalen wanneer er überhaupt sprake is van 'terug naar de natuur' gaan, en waar jij je grens legt is een persoonlijke keuze. Fred Flintstones Amsterdamse eega is bereid bij wijze van experiment haar leven een prehistorische invulling te geven. En tot zover lijkt ze zich aardig aan te passen. Maar hoe ver wil jij gaan? Kun je de moderne gezondheidszorg missen, met al zijn medicijnen en goed geoutilleerde ziekenhuizen? Ben je bereid je koelkast weg te doen? Kun je de tv, computer, telefoon en dvd-speler missen? En je centrale verwarming? Waarschijnlijk niet.

De moderne techniek die we soms zo verfoeien heeft ons heel veel goeds gebracht. Maar tegelijkertijd zijn we soms doorgeslagen in de mogelijkheden die we hebben. En dat resulteert in de hang naar eenvoud en zuiverheid die veel mensen nu hebben.

De paden op, de lanen in!

Gelukkig kun je je ook zonder kippen in de achtertuin en een eigen boomgaard in de natuur wentelen, en vormen het hebben van een wasmachine en 46 inch smart tv geen enkel beletsel voor een wandeling in het bos. En zijn er werkelijk talloze clubs die niets liever doen dan jou en - vooral - je kind de natuur in te lokken. Dat dat belangrijk is om de aarde van de ondergang te redden hadden we al aangestipt. Maar er zijn zoveel meer redenen om je kind regelmatig in de natuur los te laten! Wist je bijvoorbeeld dat veel kinderen niet meer kunnen vallen? Die hebben dat niet geleerd omdat ze weinig buiten komen en daarmee oefenen. Naast motorische problemen kan ook overgewicht bestreden worden door meer naar buiten te gaan. Ook is de natuur voor kinderen (en grote mensen!) een probaat middel om tot rust te komen. Even het hoofd leegmaken, of juist geconcentreerd de 'loop' van een rups volgen. Bovendien is het ronduit gēnant als je kinderen niets weten over de natuur. 'Melk komt uit de supermarkt', dat werk. Maar bovenal: vrijwel alle kinderen genieten enorm van buiten zijn!

En de school dan? Doen ze daar niets aan natuuronderwijs? Tuurlijk wel, maar meestal niet zo veel als wenselijk is. De kinderen kijken er bijvoorbeeld naar schooltelevisie: Huisje boompje beestje (groep 3 en 4) of Nieuws uit de natuur (groep 5 en 6). Dat is mooi, maar niet hetzelfde als de natuur echt ervaren, met vieze handen, groene knieën, een allergische reactie en spinrag op je jas als gevolg. Er zit gelukkig niets anders op: de paden op, de lanen in, vooruit met flinken pas! Dat is precies de gedachte geweest van Prinses Irene en consorten. Zij willen dat kinderen de natuur leren kennen met hart, hoofd en handen, en hebben een natuurbelevingsprogramma voor de basisschool gemaakt, waarmee kinderen de natuur kunnen ervaren met hun zintuigen. Het programma bestaat uit drie dagen de natuur in gaan, de buitendagen, en voorbereidende en verwerkende lessen in de klas. De buitendagen worden geleid door een speciaal opgeleide boswachter, maar zijn primair gericht op zelfontdekkend leren. Bomen planten en jonge dieren op laten groeien kunnen de kinderen trouwens ook doen op de nieuwe app van NatuurWijs: Los in 't bos (in de App Store en Google Play Store), voor kinderen vanaf 9 jaar.

Slakkenrace

Als je vindt dat er op school (veel) (te) weinig aan natuuronderwijs wordt gedaan, helemaal aan het deel dat buiten plaatsvindt, dan zul je zelf aan de bak moeten. Het makkelijkst is het natuurlijk om je kind naar buiten te schoppen en 'veel plezier!' te roepen. Bijkomend voordeel is dat je eindelijk eens zelf ongestoord voor de buis kunt kruipen. (Nadeel is echter dat je zelf de lol van het buitenspelen mist...)

'Zodra een kind de deur uit stapt, stapt ie in OERRR', aldus Natuurmonumenten. 'Er is buiten een prachtige wereld te ontdekken en er zijn talloze dingen te beleven'. Om kinderen te helpen met die ontdekkingsstocht heeft Natuurmonumenten een set kaarten gemaakt, waarmee kinderen zelf de natuur kunnen ontdekken. Hierop staan onder meer opdrachten, zoals het houden van een slakkenrace en aanleggen van een wintervoorraad. Vier keer per jaar verschijnen er nieuwe kaarten voor kinderen van 6-12 jaar. Inmiddels is er ook een waaier verkrijgbaar voor kinderen van 0-6 jaar.

De kaarten en waaier zijn gratis, ze worden je opgestuurd als je je kind(eren) aanmeldt via www.oerrr.nl (ook gratis).

Woon je tweehoogachter in de stad of is het park om de hoek altijd volgepoept? Of heb je gewoon zin in een straffe wandeling, waarin je nog eens een ringslang of rood-met-witte-stippen-paddenstoel tegenkomt? Dan kun je, met of zonder OERRR-kaarten en - waaier er echt opuit gaan naar strand, bos of heide. Naar een van de 355 natuurgebieden van Natuurmonumenten bijvoorbeeld. Van de Limburgse Brunssummerheide tot het Drentse Dwingelderveld, van Neeltje Jans in Zeeland tot de Ankeveense Plassen in Noord-Holland, in heel Nederland vind je de prachtigste natuur om in tot rust te komen, van te leren en van te genieten.

Kabouter Snelvoet

Waar zou de liefde voor de natuur van Prinses Irene toch vandaan komen? Zou het te maken kunnen hebben met haar verleden in de padvinderij? Als klein meisje luisterde ze naar de naam Kabouter Snelvoet tijdens het spoorzoeken, fikkie stoken of de omgeving met een kompas in de hand verkennen. Scouting, zoals de padvinderij alweer jaren heet, is dé plek waar je kind spelenderwijs in de natuur leert te leven.

Hoe leuk het is om een eigen kampvuur te maken en hartje november in een tent te slapen bewijst de omvang van de club wel: met zo'n 38 miljoen leden is scouting de grootste jongerenorganisatie ter wereld. Je kunt je kind vanaf vijf (soms vier) jaar lid laten worden van een van de ruim 1100 scoutinggroepen in Nederland.

Welke aspecten van het leven van 40.000 jaar geleden zijn nu bruikbaar?

Daar zal je Bever (5-7 jaar), Welp (7-11 jaar) of Scout (11-15 jaar) spelen, leren en ontdekken in de natuur. Het belangrijkste doel van scouting is zelfstandig worden, daarnaast staan zaken als samenwerking, leiding geven, elkaar helpen, respect voor elkaar hebben en op elkaar kunnen bouwen hoog in het vaandel. Nu maar hopen dat we daar 'de aarde redden' aan toe kunnen voegen. <

De leukste holbewoners

Het leven van de eerste mensen op aarde spreekt al lang tot de verbeelding. Hier de leukste tips om je kids kennis te laten maken met het holbewonerschap.

1. Bekijk de animatiefilm *The Croods* (2013), waarin de jonge holbewoonster Eep stapelgek wordt van de extreme voorzichtigheid van haar vader. Als ze Guy ontmoet, die vuur kan maken, belandt het hele gezin Crood in een gevaarlijk avontuur. Voor alle leeftijden.
2. Bekijk de oude afleveringen van de animatieserie *The Flintstones* uit de jaren 60.
3. Ook leuk: de live action speelfilms van *The Flintstones* uit 1994 en 2000 (*The Flintstones in Viva Las Vegas*).
4. Wil je liever de echte prehistorie laten zien? Bezoek dan de grotten van Lascaux in de Franse Dordogne. In 'de Sixtijnse kapel van de Paleolitische kunst', kalkte de prehistorische mens rond 15.000 voor Christus de mooiste tekeningen op de rotswanden. De echte grotten zijn al decennia gesloten; het vele bezoek tastte de schilderijen aan. Maar niet getreurd: je bent van harte welkom in Lascaux II, een exacte replica van twee zalen van de originele grot. Met je kaartje voor de grot kun je trouwens ook Le Thot bezoeken, een prehistorisch dierenpark. De grotten van Lascaux zijn ook online te bewonderen: www.lascaux.culture.fr
5. Dichter bij huis en net zo boeiend: hunebedden. De enorme keienformaties werden 5400 jaar geleden gebouwd door het Trechterbekervolk, en ze dienden als (massa)graven. Het Hunebedcentrum in het Drentse Borger leert je er alles over. www.hunebedcentrum.eu